

Войтович Наталія Федорівна,
кандидат юридичних наук, старший викладач,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Прийняття у 2012 році Кримінального процесуального кодексу ознаменувало новий етап розвитку кримінального процесуального законодавства, спрямований на дотримання прав та свобод людини, перегляду неефективних форм досудового провадження.

У юридичних джерелах з кримінального процесу досудове провадження визначається як частина кримінального судочинства, яка розпочинається з моменту отримання слідчим, прокурором інформації про вчинене кримінальне правопорушення й закінчується або передачею кримінального провадження до суду, або його припиненням шляхом закриття та включає в себе: а) провадження щодо початку досудового розслідування (ст. 214 КПК); б) досудове розслідування злочинів у формі досудового слідства, а кримінальних проступків у формі дізнання (ст.ст. 215–222 глави 19, глави 20–25 КПК); в) провадження щодо подання та розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування (глава 26 КПК) [1, с. 332].

Чинний КПК України (далі – КПК) поняття досудового провадження не наводить, однак аналіз змісту основних його термінів та приписів показав, що в ньому закріплено визначення структурних частин досудового провадження. Зокрема, серед основних термінів КПК наведено значення двох стадій досудового провадження: досудового розслідування (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК) та притягнення до кримінальної відповідальності (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК), правові ознаки яких у даний час не в повній мірі розроблено та закріплено в КПК [2].

Разом з появою в КПК прогресивних правових положень, у ньому знайшов відображення інститут кримінальних проступків. Однак уже майже 7 років кодекс залишається єдиним законодавчим актом, в якому містяться положення стосовно кримінальних проступків. Саме ці норми стали каталізатором для жвавих обговорень у численних експертних групах, на конференціях та інших наукових заходах, проте чомусь так і не знайшли своєї логічної реалізації.

Безумовно, інститут кримінальних проступків мав би бути запроваджений безпосередньо під час прийняття нового КПК. Однак це потребувало кардинального перегляду концепції побудови норм матеріального закону. З огляду на нестачу часу для розроблення нового закону про кримінальну відповідальність, планувалося відразу після прийняття КПК підготувати та подати відповідні зміни на розгляд парламенту. Для цього було створено робочу групу з питань реформування законодавства про адміністративні правопорушення та запровадження інституту кримінальних проступків. Але з незрозумілих причин 20 лютого 2015 року указом глави держави цю групу було ліквідовано. Жодних альтернатив подальшої діяльності

у вказаному напрямі не було запропоновано. Як результат — тисячі проваджень (кількість яких зростає з кожним днем), значне навантаження на слідчих, неможливість залучення до проведення досудового розслідування оперативних працівників та інших служб.

19 квітня 2019 року Президент України підписав Закон України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Головне, заради чого ухвалювалися зміни, відображене в самій назві. Нетяжкі злочини, які за новим законом стають проступками, становлять близько чверті від загальної кількості складів злочинів, визначених у Кримінальному кодексі.

У пояснювальній записці до Закону зазначено, що на сьогодні розслідування злочинів невеликої тяжкості або середньої тяжкості становить майже 50 % від усіх розслідуваних. Це призводить до затягування розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, а також необґрунтованої тяганини при розслідуванні злочинів невеликої тяжкості.

З огляду на викладене запропоновано запровадити спрощений порядок досудового розслідування у формі дізнання всіх кримінальних правопорушень невеликої тяжкості, що дозволить забезпечити швидке розслідування кримінальних правопорушень невеликої тяжкості, а також надасть можливість зосередити діяльність слідчих апаратів на розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів, сприятиме зменшенню навантаження на органи досудового слідства.

Розслідування проступків повинні будуть здійснювати як окремі підрозділи дізнання, так і уповноважені на те посадові особи правоохоронних органів. Процедура дізнання передбачає ширший перелік слідчих (розшукових) дій, які можуть вчинятися до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, порівняно із процедурою досудового слідства. Ще до внесення даних до ЄРДР дізнавач зможе: відбирати пояснення; направляти на медичні огляди; отримувати висновки спеціалістів; знімати показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; вилучати знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, які є безпосереднім предметом кримінального проступку або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

На відміну від процедури досудового слідства, яка навіть для злочинів невеликої тяжкості могла тривати до року, тривалість дізнання за кримінальними проступками не перевищуватиме одного місяця. Окрім скорочення строків досудового розслідування кримінальних проступків, новий КПК передбачає більш стислі терміни призначення судового розгляду. Справу має бути заслухано у п'ятиденний строк після отримання слідчим суддею обвинувального акту. А у разі затримання підозрюваного у вчиненні кримінального проступку суд призначає розгляд справи невідкладно.

Готування до кримінального проступку не буде тягнути за собою кримінальну відповідальність, а особи, засуджені за вчинення кримінального

проступку, після відбуття покарання визнаються такими, що не мають судимості.

В листопаді місяці поточного року Комітет з питань правоохоронної діяльності Верховної ради України провів Комітетські слухання на тему: "Готовність до впровадження інституту кримінальних проступків в практичну діяльність органів досудового розслідування з 1 січня 2020 року".

У комітетських слуханнях взяли участь народні депутати, керівництво органів, які на практиці будуть застосовувати зазначені кримінальні та кримінально-процесуальні норми, представники наукових установ і навчальних закладів та засобів масової інформації.

Голова Комітету Денис Монастирський зазначив, що «сьогодні вирішальна зустріч і члени Комітету хочуть почути від представників правоохоронних органів, від експертів-науковців про те, чи готові правоохоронні органи до запуску інституту кримінальних проступків з 1 січня 2020 року. Якщо ні, то чому, з яких причин, що потрібно для того, щоб бути готовими і скільки для цього потрібно часу? Якщо так, то повідомте, які внесені зміни. Нас цікавлять посади дізнавачів, створення відповідних підрозділів. Ми маємо розуміти, що мова йде про десятки тисяч проваджень з 1.01.2020 р.», - додав він.

Д.Монастирський зазначив, що мова йде в першу чергу про готовність Генеральної прокуратури, відповідальної за запровадження Реєстру досудових розслідувань та готовність Національної поліції.

Заступник голови Комітету Григорій Мамка звернув увагу на те, що по суті проблематика не нова. «Вона стояла з моменту запуску нового Кримінального процесуального кодексу з 2012 р. і тоді практичні підрозділи, які займалися конкретними розслідуваннями кримінальних проваджень, всім пообіцяли на найвищому рівні протриматися один рік, вступлять в дію кримінальні проступки і ми розвантажимо стовідсоткове навантаження з слідчого, який сім років тому замість одного року взяв це навантаження і працює досі», - сказав він.

Заступник голови Комітету нагадав, що Закон повинен вступити в силу з 1 січня наступного року і має врегулювати ці правовідносини, спростити сам механізм розслідування по кримінальним проступкам.

«Деякі зобов'язання на себе брала Україна з приводу гуманізації кримінальної відповідальності шляхом перегляду міри покарання за вчинення окремих кримінальних правопорушень - це одне з важливих зобов'язань України перед Радою Європи. Також Закон створено з метою організації спрощення самої правоохоронної системи. Але на даний час, коли почалися практично розбиратися, то правоохоронні органи за сім років не готові запустити інститут кримінальних проступків», - підкреслив народний депутат.

На його думку, якщо законопроект, який внесений, буде розглядатися на Комітеті, то хтось повинен все-таки за ті дії, які не були зроблені вчасно, якщо не були усунуті якісь протиріччя у законодавстві, хоча у законі була чітко прописана роль кожного органу, хтось має понести відповідальність.

Учасники слухань також проаналізували стан підготовки впровадження інституту кримінальних проступків в практичну діяльність органів досудового розслідування з 1 січня 2020 року, приведення у відповідність нормативно-правових актів та актів міністерств, центральних органів виконавчої влади відповідно до нововведених положень, обговорення проблемних питань такої підготовки та напрацювання шляхів їх вирішення.

Нажаль, що дане питання піднімається за 1,5 місяця до набрання чинності вищезазначеного закону. Адже, щоб впровадити інститут дізнання, який передбачений ним, необхідно створити відповідний підрозділ, укомплектувати кадровим складом, привести у відповідність нормативно-правові акти. Зрозуміло, що за такий короткий термін це неможливо.

Але, що маємо нині — раптом зареєстрований кілька тижнів тому від монобільшості законопроект № 2155, в якому пропонується відтермінувати вступ в дію Закону № 2617-VIII на один рік. Це переконливо засвідчує неготовність впровадження інституту кримінальних проступків.

При цьому в законопроекті наводяться аргументи стосовно того, що не всі органи кримінальної юстиції, у компетенцію яких згідно з чинним кримінальним процесуальним законодавством (ст. 216 КПК України) входить здійснення досудового розслідування щодо діянь, які належать до категорії кримінальних проступків, готові до здійснення цієї діяльності (не створені відповідні підрозділи, не підготовлені виконавці і т. ін.).

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х.: Право, 2013. 824 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. №№9–13. Ст. 88.
3. Проект Закону про внесення змін до Розділу II "Перехідні положення" Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень" від 22 листопада 2018 р. №2617-VIII (щодо відтермінування часу вступу в дію). - Режим доступа: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66893 – Назва з екрана.

Ганько Юлія Олександрівна,
магістрантка історичного факультету,
Житомирський державний університет імені І. Франка

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ У ФРАНЦІЇ

Шлюбний договір - угода між особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям. Практика такого договору відома нам ще з античних часів. Тоді дана угода була не обов'язковою і засвідчувалася дев'ятьма свідками. Вона регулювала питання з приданим та виплатами у разі розлучення подружжя.